

NAJIB MAHFUZNING “PANADAGILAR” HIKOYASI BADIY VA G’OYAVIY TAHLILI

Abdusalomova Xurshidaxon Elmurodjon qizi

TDSHU Arabshunoslik oliy maktabi

Arab filologiyasi yo‘nalishi talabasi 4-kurs

A.E.Rustamov

Ilmiy rahbar: +998916994944 abdusalomovaxurshidaxon1@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17075218>

Kalit so‘zlar: Najib Mahfuz, arab adabiyoti, Misr adabiyoti, Nobel mukofoti, realizm, ekzistensializm, “Panadagilar” hikoyasi, ramz, ijtimoiy tanqid, passivlik, adolatsizlik, ijtimoiy islohot, psixologik portret.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Misr va arab adabiyotining buyuk namoyandasi, Nobel mukofoti sovrindori Najib Mahfuzning hayoti, ijodi hamda uning “Panadagilar” hikoyasi tahlili yoritilgan. Maqolada yozuvchining romanlari va hikoyalaridagi realizm va ekzistensializm unsurlari, shuningdek, jamiyatdagi adolatsizlik, passivik va ijtimoiy befarqlik muammolari ilmiy va badiiy jihatdan tahlil qilinadi. “Panadagilar” hikoyasidagi yomg‘ir, soyabon, o‘g‘ri va politsiyachi obrazlari ramziy ma’noda talqin qilinib, inson ruhiyati va jamiyatning tanazzul holatlari ochib beriladi. Tahlil asarda voqealar, ramzlar va psixologik portretlar orqali ijtimoiy tanqid va insoniy munosabatlarning murakkab qirralarini ko‘rsatadi.

Ключевые слова: Нагиб Махфуз, арабская литература, египетская литература, Нобелевская премия, реализм, экзистенциализм, рассказ «Под навесом», символизм, социальная критика, пассивность, несправедливость, социальные реформы, психологический портрет.

Аннотация: В данной статье рассматривается жизнь и творчество Нагиба Махфуза — выдающегося представителя египетской и арабской литературы, лауреата Нобелевской премии. Анализируется его рассказ «Под навесом», в котором раскрываются элементы реализма и экзистенциализма, а также темы социальной несправедливости, пассивности и равнодушия. В работе символически интерпретируются образы дождя, зонта, вора и полицейского, что позволяет выявить психологическое состояние личности и упадок общества. Через анализ событий, символов и психологических портретов статья демонстрирует метод социальной критики Махфуза и его глубокое понимание человеческих отношений.

Keywords: Naguib Mahfouz, Arabic literature, Egyptian literature, Nobel Prize, realism, existentialism, “The Shelterers” story, symbolism, social criticism, passivity, injustice, social reform, psychological portrait.

Annotation: This article highlights the life and works of Naguib Mahfouz, the great representative of Egyptian and Arabic literature, and Nobel Prize laureate. It analyzes his short story “The Shelterers”, focusing on the elements of realism and existentialism in his writing, as well as the themes of social injustice, passivity, and indifference. The article interprets the symbolic meanings of rain, umbrella, thief, and policeman, revealing the psychological state of individuals and the decline of society. Through the study of events, symbols, and psychological portraits, the article demonstrates Mahfouz’s method of social criticism and his deep insight into human relation.

Najib Mahfuz — Misrning buyuk yozuvchisi bo'lib, arab adabiyotining eng mashhur shaxslaridan biridir. U, shuningdek, adabiyot bo'yicha Nobel mukofotini qo'lga kiritgan birinchi Misr va arab yozuvchisi hisoblanadi. Najib Mahfuz 1911-yil 11-dekabrda Qohiradagi Jamaliyya mahallasida tug'ilgan va 2006-yil 30-avgustda vafot etgan. Uning adabiy faoliyati 1930-yillardan 2004-yilgacha davom etgan. Mahfuzning barcha romanlari Misrda, ayniqsa mahallalarida, ya'ni "haroza"da o'tgan. U 30 dan ortiq roman yozgan va ularning aksariyati kino yoki televideniya uchun ekranlashtirilgan. Uning ilk romani 1939-yilda nashr etilgan "Abath al-Aqdor" bo'lib, oxirgi romani 1988-yilda chiqarilgan "Qishtamir" edi. Shuningdek, u 20 dan ortiq hikoyalar yozgan, so'nggisi 2004-yilda chop etilgan "Ahlam Fatrat al-Naqaha" edi. Eng mashhur asarlari: "Bidaya va Nihaya" (1949), "Thalathiya" (1956-1957), "Aulad Haratina" (1959), bu asar Misrda nashr etilishi to'xtatilgan va yaqinda qayta nashr etilgan, "Lass va Kulab" (1961), "Tharthara Favq al-Nil" (1966), "Al-Karnak" (1974) va "Al-Harafish" (1977). Mahfuzning adabiy asarlari realizmga asoslangan bo'lsa-da, ularda ekzistensial mavzular ham ko'rinadi. Mahfuz arab adabiyotida eng ko'p asarlari kino va televideniya orqali ekranlashtirilgan yozuvchidir.

Najib Mahfuzning ismi, otasi Abdulaziz Ibrohim tomonidan, tug'ilishida qiyinchiliklar yuzaga kelganida mashhur doktor Najib Pasha Mahfuz tomonidan yordam berilishi uchun qo'yilgan.

Najib Mahfuzning adabiy yo'li arab romanining zamonaviy tarixiga chambarchas bog'liq. XX asr boshlarida arab romani, asosan, Yevropa romanlaridan tarjimalar orqali shakllanib borgan edi. Biroq, Mahfuzning yozuvchilik yo'li, qadimiy va kuchli jamiyat bo'lgan Misrda, yangiliklarni qo'rquvsiz tarzda o'zlashtirib, G'arb madaniyatining ba'zi elementlarini o'z asarlariga qo'shishga imkon berdi. U, avvalo, o'z asarida Misr xalqiga, uning ichki hayoti va tarixiga quloq tutdi.

Mahfuzning romanlari o'ziga xos klassik uslubda yozilgan, unda qahramonlar va voqealar haqiqiy hayotda uchraydigan tarzda tasvirlanadi, Misr jamiyatining an'ana, qadriyatlari va ijtimoiy munosabatlarini o'zida aks ettiradi. Shuningdek, Mahfuz o'z asarlarida vaqtni manipulyatsiya qilishni va voqealar va insonlarning vaqt o'tishi bilan qanday o'zgarishini chuqur yoritadi.

Quyida "Panadagilar" hikoyasining badiiy, ilmiy va g'oyaviy tahlili keltirilgan. Tahlil quyidagi asosiy qismlarga bo'lingan:

1. Kirish. "Panadagilar" hikoyasi Najib Mahfuz ijodining noaniq va ko'p qirrali tomonlarini aks ettiradi. Bu asarda voqealar o'zaro to'qnashib, zamonaviy jamiyatning tartibsizliklari, inson ruhiyatidagi murakkablik va ijtimoiy adolatsizliklar o'z ifodasini topadi. Hikoya – faqat voqea zanjiri emas, balki ramziy tasvirlar va g'oyaviy tahlillar orqali insoniy holatni chuqur o'rganish vositasidir.

2. Sujet qismlari.

A. Voqealar ketma-ketligi. Hikoya bir necha asosiy bo'limga ajratiladi:

Yig'ilish va tashqi muhit: Soyabon ostidagi odamlar, yomg'ir, bulutlar va atrof-muhitning beqarorligi – bu yerda tabiatning kuchi inson hayotiga bevosita ta'sir ko'rsatishi ko'zga tashlanadi.

Favqulodda holat va zo'ravonlik: O'g'ri kiritgan shovqin, jinoyat va to'sqinlik sahnalari – voqealar keskin burilishlar orqali aks etadi.

Romantika: Qahramonlar orasidagi sevgi sahnasi, ijtimoiy stereotiplarga qarshi kurash – badiiy kontrast yaratadi.

Jamiyatning sukut va tanqidi: politsiyachi va tomoshabinlarning befarqligi, ijtimoiy qatlamlararo ajralish hissi – hikoyaning asosiy tanqidiy nuqtalaridan biridir.

B. Narrativ strukturası.

Hikoya real va xayoliy voqealar o'rtasidagi chekkani noaniq qilib, o'quvchini doimiy ravishda savol ostida qoldiradi. Bu uslub nafaqat voqealarning dinamizmini oshiradi, balki inson ongidagi ziddiyat va murakkabliklarni ham ochib beradi.

3. Ramziy ma'nolar.

A. Yomg'ir va bulutlar.

Tabiatning husn va dahshati: Yomg'ir – inson zaifligi va nazoratdan chiqishning ramzi bo'lib, unda hayotning o'tkinchi va kutilmagan o'zgarishlari ifodalanadi.

Qayta tug'ilish va tozalanish: Bulutlarning yig'ilishi va yomg'irning yog'ishi – yangi boshlanish, lekin shu bilan birga hayotdagi bezovtalik va qayg'ularni ham aks ettiradi.

B. Soyabon va to'planish.

Ijtimoiy qatlamlararo bog'lanish: Soyabon ostidagi odamlar – turli ijtimoiy qatlamlarning, shaxsiy hikoyalar va ichki dunyolarning tasviri. Ularning barchasi umumiy tashqi muhit ostida birlashib, lekin bir-biridan ajralgan holatda ko'rsatiladi.

Insoniy tanazzul va beqarorlik: Ularning harakati yoki harakatsizligi – jamiyatdagi befarqlik, individual mas'uliyatning yetishmasligi va kollektiv inaktivlik ramzi.

C. O'g'ri va politsiyachi.

Ijtimoiy tanqid: O'g'ri obrazidagi jinoyatchilik va politsiyachining befarqligi – hukumat va ijtimoiy tizimning samarasizligi, adolatsizlik hamda insoniy qadr-qimmatga nisbatan munosabatsizlikni ochib beradi.

Rol almashinuvi: O'g'ridan raqqosga aylanish – noan'anaviy identitetning o'zgarishi, inson ruhiyatidagi paradoks va o'zlik qidiruvi ramzi.

4. Qahramonlarning psixologik portreti.

Yuzaki va ichki qarama-qarshiliklar: Har bir qahramon – tashqi ko'rinishi bilan birga ichki dunyosida qarama-qarshi hissiyotlar va murakkabliklarni aks ettiradi.

Tinchlik va inersiya: Tomoshabinlarning, jumladan, soyabon ostida to'planib qolgan odamlarning inersiyasi – hayotga nisbatan befarqlik, ruhiy ifloslanish va umidsizlikni bildiradi.

Xulosa. “Panadagilar” hikoyasi Najib Mahfuzning jamiyatni tanqid qilishdagi usulini ko'rsatadi. Bu asar, insonlar va jamiyatning befarqligini, passivligini va ijtimoiy adolatsizlikni o'rganadi. Yomg'irli kun va boshpana izlashning ramzi, faqat tashqi holatni anglatmaydi, balki ichki hayotda ham odamlarning bir-biriga qarshi befarqligi va hech qanday harakat qilmasligi haqidagi ogohlantirishni beradi. Hikoya passivlikni ramziy tarzda ko'rsatadi va absurd uslubda yozilgan. Odamlar shunchaki voqealar atrofida tomosha qilishadi, lekin ularning harakati yoki biror narsa qilishlari yo'q. Ular, atrofdagi g'ayrioddiy va tushunarsiz hodisalar sodir bo'lsa ham, harakatsiz qolishadi. Bu, ular jamiyatda o'z vazifalarini unutib, faqatgina voqealar atrofida tomosha qilishadi. Najib Mahfuzning bu orqali ilgari surgan g'oyasi – jamiyatda odamlarning faoliyatga qarshi passiv munosabati va ijtimoiy islohga ehtiyojning yo'qligidir. Najib Mahfuzning “Panadagilar” hikoyasi nafaqat sodda voqealar yig'indisi, balki chuqur ramziy va badiiy ma'nolarga ega asardir. Hikoya g'oyaviy tahlil va obrazlarning chuqur psixologik portretlari bilan ajralib turadi. Syujet va peyzajning tahlili orqali ijtimoiy tizim, inson ruhiyati va tabiat o'rtasidagi murakkab munosabatlar ilmiy asosda o'rganiladi. Ramziy mazmuni jihatidan *yomg'ir, soyabon, o'g'ri va politsiyachi* kabi unsurlar orqali jamiyatdagi adolatsizlik,

befarqlik va insoniy zaifliklar ramziy tarzda ifodalanadi. Ushbu tahlil orqali hikoyaning ko'p qirrali tuzilishi, simvollar va zamonaviy jamiyatga bo'lgan tanqidiy qarashi yanada aniqroq ko'rinadi. Har bir element – portret, peyzaj va ramziy unsurlar – asarda nafaqat estetik zavq, balki chuqur ijtimoiy va insoniy ma'nolarni ham ochib beradi.

References:

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Naguib_Mahfouz
2. <https://ziyouz.uz/jahon-nasri/najib-mahfuz/?lng=lat>
3. Arab adabiyoti. Ra'no Xodjayeva. Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti. Toshkent-2020.